

ULUSLARARASI TİCARETTE ÖDEME ŞEKİLLERİ

Uluslararası ticarete dört ana ödeme şekli bulunmaktadır;

- Peşin Ödeme (Cash Payment)
- Mal Mukabili Ödeme (Cash Against Goods)
- Vesaik Mukabili Ödeme (Cash Against Documents)
- Akreditifli Ödeme (Letter of Credit)

Ödeme yöntemlerinden hangisinin kullanılacağı, alıcı ve satıcı arasındaki güvene, ülkelerin izlediği genel politikalara, tarafların ticari ve mali durumlarına bağlı olarak belirlenmektedir.

• Peşin Ödeme (Cash Payment)

Peşin ödeme, ithalatçının mal bedelini, teslimattan önce ihracatçıya ödemesini öngören bir ödeme yöntemidir. İhracatçı ise bu ödeme karşılığında mala ilişkin belgeleri doğrudan ithalatçıya göndermek durumundadır. Bu ödeme yöntemi genellikle özel sipariş üzerine üretilen malların dış ticaretinde kullanılmaktadır.

Peşin ödeme yönteminde mal bedeli, ithalatçı tarafından çeşitli şekillerde gönderilebilir;

a) Havale Şeklinde :

Bu şekilde gerçekleşen peşin ödemede, yetkili banka, dövizin hangi firma adına, hangi firma tarafından gönderildiğini, ne türde ve ne miktarda mal için olduğunu önceden tespit etmek zorundadır.

Havaleli peşin ödemede öncelikle, mal bedeli ithalatçı tarafından ülkesindeki amir bankaya yatırılır. Amir banka, ihracatçının ülkesindeki muhbirine verdiği talimatla mal bedelini ihracatçıya ödenmesini ister. İhracatçı mal bedelini, kendi ulusal parası cinsinden bu muhbir bankadan tahsil eder ve banka tarafından D.A.B (Döviz Alım Belgesi) düzenlenir. Son olarak ihracatçı söz konusu malları ve bu malları temsil eden belgeleri ithalatçıya gönderir.

Peşin ödeme, kambiyo mevzuatımızda, ülkemize açılan bir kredi olarak değerlendirilir. Bu nedenle 18 ay içinde hesabın mal olarak veya para iadesi olarak kapanması gerekir.

b) Efektif Şeklinde :

Peşin döviz bankaya havale şeklinde getirilebileceği gibi efektif şeklinde ithalatçı, ihracatçı veya onlar adına yetkili kişiler tarafından da getirilebilir. Efektif şeklinde ödeme, çek veya benzerleri gibi kolayca tahsil edilebilen senetler haricindeki kağıt ve madeni paralarla yapılan ödemedir.

Peşin döviz bedelinin efektif şeklinde yurda gelmesi durumunda ilgili kişinin, gümrük kapısında yanındaki parayı göstererek D.B.T. (Döviz Bozum Tutanağı) tanzim ettirmesi

gerekmektedir. Ardından konsolosluk veya notere gidilip özel bir vekaletname alınır. Daha sonra bu vekaletname ve pasaportla ihracatçı bankasından, döviz bozdurulup D.A.B alınmaktadır.

Peşin döviz bedeline ilişkin ihracat, bir defada olabileceği gibi kısmi yüklemeler halinde D.A.B'den imza ve kaşe eklenerek yapılan düşümlerle de gerçekleştirilmektedir. D.B.T'nin süresi 1 yıl olarak belirlenmiştir. Ayrıca D.B.T, peşin döviz bedeli gelen ihracatın kapanması yanında, ihracatı yapılmış mallar içinde kullanılabilir. (Ör: Vesaik Mukabili İşlemlerde)

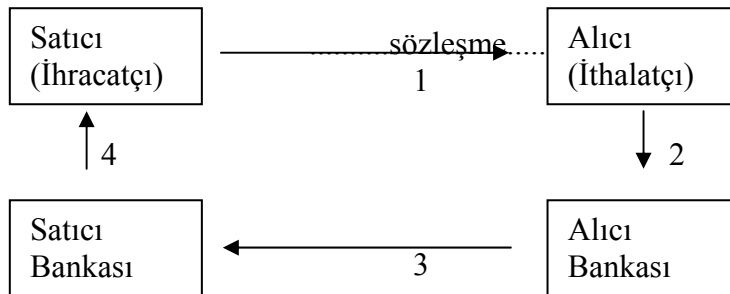
Peşin döviz bedelleri, ihracatçıya çek şeklinde veya kredi kartıyla da ödenmektedir. Peşin bedelin ithalatçı, ihracatçı veya onlar adına yetkili kişiler tarafından çek şeklinde getirilmesi halinde (50.000 USD' ye kadar seyahat çeki dahil) DBT aranmamaktadır. Bu durumda ihracatçı çeki tahsil etmesi için bankasına vermekte, bankası da tahsilin gerçekleşmesi için ithalatçının bankasına göndermektedir. D.A.B düzenleyen bankanın, döviz satan kişinin yurtdışında yerleşik olduğunu belirlemesi veya kredi kartının yurtdışından verilmiş olduğunu tespit etmesi durumunda peşin bedel kredi kartıyla da ödenebilir.

- **Mal Mukabili Ödeme (Cash Against Goods)**

Mal mukabili ödeme, malların, varış yerine ulaşip ithalatçı tarafından teslim alındıktan sonra ödemenin yapılmasını öngören bir ödeme şeklidir. Mal mukabili ödemede ihracatçı, peşin ödeme olmaksızın veya polişe çekilmeksizin malları ithalatçıya göndermekte, ithalatçı ise mallara ilişkin belgeleri posta ile aldığı tarihte veya daha önceden belirlenen bir tarihte mal bedelini ihracatçıya ödemektedir. Bu ödeme şeklinde, vesaikler doğrudan posta ile ithalatçıya gönderilebileceği gibi banka kanalıyla da gönderilebilir. Banka kanalıyla gönderildiğinde bankaya bir bedelsiz teslim talimatı verilmektedir. Ancak uygulamada genellikle vesaiklerin doğrudan ithalatçıya gönderilmesi tercih edilmektedir.

Mal mukabili ödemede, ihracatçı mallarını bedelinin tahsil edileceği garantisiz olarak göndermektedir. Ayrıca vesaiklerde alıcıya gönderildiğinden malın mülkiyeti alıcıya geçmektedir.

Mal mukabili ödeme şeklinde işlemlerin aşamaları şu şekildedir;

Mal Mukabili Ödeme Şeklinde İş Akışı

1. Öncelikle taraflar arasında bir sözleşme yapılır. Daha sonra sipariş konusu mallar ve vesaikler alıcıya (ithalatçıya) gönderilir.
2. Mallar ithalatçıya ulaşır, gümrükten çekildikten sonra mal bedeli satıcıya (ihracatçıya) ödenmek üzere alıcı tarafından bankasına ödenir.
3. Alıcının (ithalatçının) bankası, alıcı tarafından yatırılan mal bedelini satıcının (ihracatçının) ülkesindeki bir bankaya, satıcıya ödenmek üzere transfer eder.
4. Satıcının bankasına gelen bedel, satıcıya ödenir.

Mal mukabili ödeme şeklinde, ödemeler döviz tevdiat hesaplarından çek verme, bankadan döviz çeki alma veya döviz havalesi yaptırma yollarıyla gerçekleştirilebilmektedir.

İhracatçı istediği takdirde, ithalatçı üzerine çekilecek poliçelerin kabulünü talep edebilmekte, bu şekilde bedelin belirli bir sürede tahsili veya hukuki alanda güvence sağlama gibi imkanlara sahip olabilmektedir. Bununla birlikte ihracatçı, bir bankanın avalini de isteyebilmektedir. Yapılan bu işlemler “Kabul Kredili Mal Mukabili” işlemler olarak adlandırılmaktadır.

Bu ödeme şekli kullanıldığında ihracat bedelinin fiili ihraç tarihinden itibaren 180 gün içinde yurda getirilmesi gerekmektedir. Aksi halde DTM (Dış Ticaret Müsteşarlığı), Kambiyo Müdürlüğüne 10 gün içinde ihbarda bulunmakta ve Kambiyo Müdürlüğü de 3 ay ek süre verip hesabın kapatılmasını istemektedir.

İhracatçı firma, yükleme sırasında yurtdışına kredi açmış olmakta ve Kambiyo Müdürlüğü bu kredinin geri ödenmesi için sözkonusu süreleri uygulamaktadır. Verilen süreler içinde kapanmayan hesap savcılığa intikal etmekte ve savcılık tarafından 1567 sayılı T.P.K.K.Y (Türk Parasını Kıymetini Koruma Yasası) m.3'e göre ihracat hesabı kadar ceza verilmektedir.

- **Vesaik Mukabili Ödeme (Cash Against Documents)**

Vesaik mukabili ödeme malların ithalatçıya, mal bedeli ödendikten sonra teslim edildiği bir ödeme şeklidir.

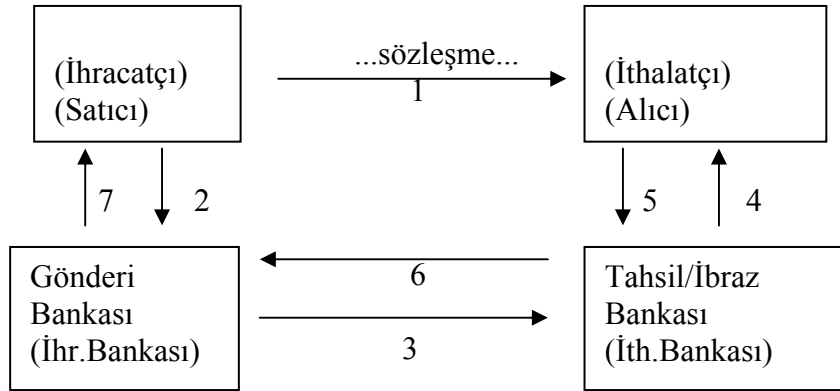
Vesaik mukabili ödemelerde dört taraf bulunmaktadır;

- İhracatçı(Satıcı): Gerekli talimatla birlikte mallara ilişkin belgeleri bankasına verip işlemi başlatan taraftır.
- İhracatçı Bankası: İhracatçıdan almış olduğu belgeleri tahsil için muhabetine (ithalatçının bankasına) gönderen bankadır.
- Tahsil/İbraz Bankası (İthalatçı Bankası): Gönderi Bankasından gelen belgelerle ilgili tahsil işlemini yürüten ve ithalatçıya belgelerin geldiğini haber verip ibraz eden bankadır. (İthalatçının Tahsil Bankasının müşterisi olmadığı durumlarda, ibraz bankası olarak, ithalatçının kendi bankası kullanılmaktadır.)

- İthalatçı: Kendisine belge ibrazı yapılacak olan taraftır.

Vesaik Mukabili Ödeme yönteminde işlemi, mallara ilişkin belgeleri ve gerekli talimatı vererek ihracatçı başlatmaktadır. Banka ise ihracatçının talimatı üzerine belgeleri ithalatçıya teslim etmekle yükümlü bulunmaktadır. Bunun dışında mal bedelinin ödenmemesinden sorumlu olmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, vesaik mukabili ödemelerde, bankalar müşterilerinin vekili konumunda bulunmakta, sorumluluk taşımamaktadırlar.

Vesaik Mukabili Ödeme şeklinde işlem aşamaları şu şekildedir;

Vesaik Mukabili Ödeme Şeklinde İş Akışı

1. Her satış işlemindeki gibi taraflar arasında bir sözleşme yapılır. Ardından sözkonusu mallar ithalatçıya gönderilir.
2. İhracatçı yüklemenin ardından mallara ilişkin belgeleri tahsil talimatıyla bankasına gönderir.
3. İhracatçının bankası, bu belgeleri ithalatçının bankasına gönderir.
4. İthalatçının bankası mal bedelinin ödenmesi karşılığında (tahsil talimatında aksi belirtilmedikçe) belgeleri ithalatçıya ibraz eder.
5. İthalatçı bedeli öder ve belgeleri bankadan teslim alır.
6. İthalatçının bankası mal bedelini ihracatçının bankasına ulaştırır.
7. İhracatçının bankası mal bedelini ihracatçıya öder.

Vesaik mukabili ödeme şeklinde belgeler iki şekilde teslim edilmektedir;

A. Belgelerin Ödeme Karşılığında Teslimi;

Bu durumda tahsilatı yapacak olan ithalatçı bankası, belgeleri muhataba (ithalatçıya) sadece ödeme karşılığında teslim etmektedir. Diğer bir ifadeyle, muhatap tahsil/ibraz bankasına ödeme yaparak belgeleri almakta, banka da ödenen mal bedelini gönderi bankasına transfer etmektedir. Bu şekildeki ödemeler, "Vesaik Mukabili Ödeme Şekli" olarak belirtilmektedir.

B. Belgelerin Poliçe Kabulü Karşılığında Teslimi;

Bu durumda ihracatçı, ithalatçıya bir vade tanımıştır ve mal bedelinin bu süre sonunda ödeneceğinin garantisini almak istemesi durumunda, ithalatçı üzerine bir poliçe çeker ve vesaiklerle birlikte bankasına tahsil işlemi için verir. Aynı zamanda talimat mektubuna

belgelerin ithalatçıya poliçe kabulü karşılığında teslim edilmesi şartını koyar. Eğer ihracatçı, ithalatçıyı çok iyi tanımıyorsa veya güvenmiyorsa, bankanın poliçeye aval vermesi de sözkonusu olabilir. Bu şekildeki ödemeler, "Aval Kabul Kredili Vesaik Mukabili" adını almaktadır.

Vesaik mukabili ödeme, ucuza mal olan bir ödeme şekli olarak kabul edilmekte, komisyon ve diğer masraflarının düşük olması nedeniyle tercih edilmektedir.

Bu ödeme şeklinde, ithalatçı, ihracatçı, aracı ve muhabir bankaların sorumlulukları ile ilgili MTO tarafından yayınlanmış ve halen geçerliliğini koruyan 522 sayılı "Tahsil Vesikaları Hakkında Yeknesak Kurallar" broşürü bulunmakta ve işlemler bu broşür çerçevesinde gerçekleşmektedir.

- **Akreditifli Ödeme (Letter of Credit – L/C)**

Ticari faaliyet konusu mal veya hizmetlerin alıcısı ve satıcısı konumunda bulunan kişiler yani ihracatçı ve ithalatçıların, karşılıklı beklentilerinin gerçekleştirilmesi ve tarafların eşit oranda korunması istendiği durumlarda "Akreditifli Ödeme" tercih edilerek, malı veya hizmeti temsil eden belgelerin ibrazı karşılığında ödeme öngören bir uzlaşmaya varılmaktadır.

Akreditif: Bir alıcının talebine istinaden, bir bankanın verdiği ve alıcı tarafından ayrıntıları belirtilmiş, mala veya hizmete ilişkin belgelerin ibrazı karşılığında, belirtilen bir satıcıya ödeme yapılacağı yolundaki şartlı bir taahhüttür.

Akreditif ile;

- Uluslararası ticari faaliyet bankalar tarafından düzenlenmiş,
- Taraflar için büyük ölçüde güvenlik unsuru sağlanmış,
- Akreditif koşulları yerine getirildiğinde ödeme garantilenmiş, ve
- Ödeme, ilgili mala veya hizmete değil, belgelere dayandırılmış olmaktadır.

Akreditif bir anlamda kredidir. Uluslar arası uygulamada mal bedeli akreditif açılırken transfer edilmeyip, ödeme vesaikin teslim sırasında veya sonradan söz konusu olduğu için akreditif işlemine vesikalı kredi " Documentary Credit " de denilmektedir.

Akreditifli ödeme sisteminin temel dayanağı, ithalatçı ve İhracatçı nın arasındaki para alışverişinde köprü görevi gören bankalardır. Akreditifli işlemlerde bir bankanın yazılı olarak yükümlülüğe girerek ödeme işlemine aracılık etmesi gerekmektedir. Buda bir anlamda akreditifin açılması demektir.

İthalatçı ve ihracatçı arasında yapılan satış sözleşmesinde yer alan koşulların hepsi ödemenin yapılabilmesi için gerekli koşulları oluşturmaktadır. Bunlar çoğunlukla ticarete konu malların kalitesiyle ilgili teknik özellikleri, belli bir birim cinsinden miktarı, birim fiyatı, teslim şekli, paket ağırlığı, nakliyesi, ödeme şekli gibi hususları içermektedir. İhracatçı tarafından bu hususların yerine getirildiğini doğrulayan fatura, kalite kontrol belgesi, konşimento, menşei şahadetnamesi gibi belgelerin bankaya sunulması gerekmektedir ki ödeme alına bilsin.

Akreditifli ödeme, hem ihracatçıyı, hem de ithalatçıyı koruyan bir işlemdir. İhracatçı, malları akreditif şartlarına uygun olarak sevkettiğinde, mal bedelini tahsil edeceğinden emin olmaktadır. İthalatçı ise, sevkiyatın yapılmış olduğunu ve akreditif şartlarına uygun mal gönderildiğini gösteren belgelerin ihracatçı tarafından bankaya sunulmadan önce ödeme yapılmayacağından emin olmaktadır.

Taraftar arasında satış sözleşmesi imzalandıktan sonra ithalatçı ve ihracatçıda belirsizlik ortamının yaratacağı bazı sorular akla gelebilir. Örneğin;

İhracatçı;

- Malların sevkiyatını yaptığım zaman, ithalatçının zamanında ödeme yapabileceğinden emin olabilir miyim?
- Ödeme yapılmamasının riskini nasıl minimize edebilirim?
- İhraç ettiğim malları başka bir firmadan satın alıyorum. İthalatçının bunu öğrenip asıl imalatçı firmayla temas kurarak beni aradan çıkarmasını nasıl önleyebilirim?

İthalatçı;

- İhracatçıyı yeterince tanımıyoruz. Malların zamanında teslim edileceğinden emin olabilir miyiz?
- Ödeme yapmadan önce malların siparişimizle uyuşup uyuşmadığını nasıl kontrol edebiliriz?

Akreditifli akla gelen tüm bu sorulara yanıt verebildiği için tercih edilen bir ödeme şeklidir.

Anlattığımız bu bilgiler çerçevesinde akreditifli ödemenin dünya ticaretinde yaygın bir kullanıma sahip olmasının nedenleri şu şekildedir;

İhracatçı açısından;

1. Bir bankanın ödeme güvencesine sahiptir (Teyitli Akreditiflerde ek olarak 2. bankanın güvencesine kavuşur.)
2. Alıcının ülkesindeki politik risk güvenceden dolayı en alt düzeye inmiştir.
3. Akreditif bağlantısı gösterilerek ihracat kredisi alınabilir.
4. Yeni pazarlara girerek satışlarını artırabilir. (Güvenli bir ödeme şeklidir ve pazarlara giriş kolay olur)

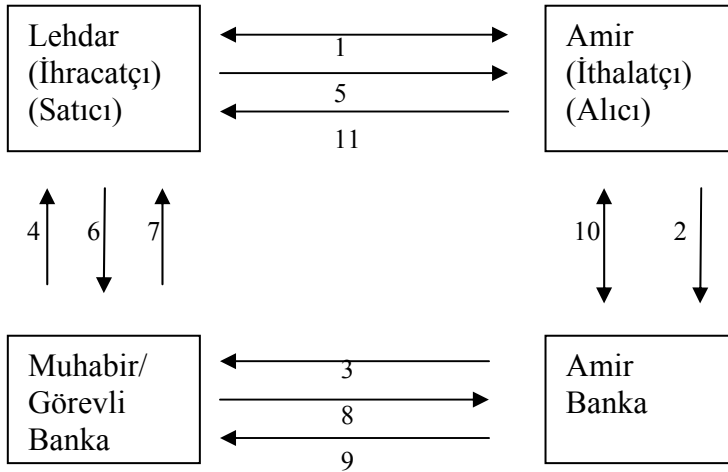
İthalatçı açısından;

1. Her şeyden önce alıcı, akreditif koşullarını yerine getirmeyen satıcıya ödeme yapılmayacağına ilişkin güvenceye sahiptir.
2. Bankalar alıcı adına akreditif koşullarının yerine getirilip getirilmediğini incelerler.
3. “En son yükleme tarihi “ nin saptanabilmesi alıcıya özellikle İhracatçıyı iyi tanımıyorsa, malları zamanında elde edebilme olanağı sağlar.
4. Mallarını güvence olarak göstererek onları pazarlayıncaya kadar, çeşitli kaynaklardan borç bulabilir.

5. Eğer satıcı ile anlaşılrsa, mal bedelinin belgelerin ibrazında değil de, belirli bir süre sonra ödenmesi imkanı sağlanabilir. Bu ithalatçıya zaman kazandırarak daha düşük maliyette kredi sağlama imkanı verebilir.

Akreditif konusunda, devletler arasında anlaşmalar bulunmaması ve ülkelerin büyük çoğunluğunda (ABD hariç) akreditifin yasalarla düzenlenmemesi nedeniyle MİLLETLERARASI TİCARET ODASI (MTO) akreditifli ödemelerde taraflar arasında ortaya çıkabilecek uzlaşmazlıkları önlemek, yazım ve uygulama farklılıklarını gidererek (yeknesaklığı temin etmek üzere) “VESİKALI KREDİLER İÇİN YEKNESAK TEAMÜLLER VE UYGULAMALAR” broşürünü yayınlamıştır. 1 Ocak 1994 tarihinde geçerlilik kazanan 500 sayılı bu broşür halen daha yürürlüktedir. Akreditifler MTO 500 sayılı bu broşürde yer alan kurallar çerçevesinde açılmakta ve bu husus akreditif metinlerinde belirtilmektedir.

AKREDİTİFLİ İŞLEMLERDE İŞ AKIŞI

Akreditifli işlemlerde iş akışı şu şekildedir;

1. Öncelikle her alım-satım olayında olduğu gibi taraflar arasında sözleşme imzalanır.
2. İthalatçı, amir bankasına, yapılan sözleşmeye veya ihracatçıdan aldığı proformaya istinaden belirlediği akreditif içeriğini bildirir ve ihracatçı lehine akreditif açılması için talimat verir.
3. Amir banka, açılacak krediden ihracatçının haberdar olması için, ihracatçının ülkesindeki bir bankayla irtibat kurar ve mektup, teleks, tele-faks veya swift ile ihbar bankasına akreditif metnini yollar.
4. Muhabir banka ihracatçıya açılan akreditifi ihbar eder.
5. İhracatçı akreditif koşullarını inceler ve akreditif koşullarının yerine getirileceğinden emin olduktan sonra mallarını yükler ve ithalatçıya gönderir. Eğer yerine getiremeyeceği bir şart var ise amirden değişiklik yapmasını talep eder.
6. İhracatçı yüklemeye ilgili vesaikleri akreditifin bulunduğu muhabir bankaya sunar.

7. Muhabir banka, ihracatçı tarafından sunulan belgeleri şartlara uygunluk yönünden inceler. Eğer belgeleri inceleyen banka aynı zamanda bir teyit ve ödeme bankası ise ihracatçıya ödemeyi yapar, poliçeyi kabul veya ciro eder
8. Belgeleri inceleyen muhabir bankanın teyit veya ödeme bankası olmaması durumunda, belgeler mal bedelinin tahsili için amir bankaya gönderilir.
9. Amir banka belgelerin akreditife uygunluğunu inceledikten sonra ilgili muhabir bankaya ödemeyi yapar.
10. Şartlara tam olarak uygunluğu tespit eden amir banka yapılan antlaşma çerçevesinde tutarın ödemesi karşılığında belgeleri ithalatçıya sunar.
11. İthalatçı ödeme karşılığında aldığı evraklarla mallarını teslim alır.

AKREDİTİF TÜRLERİ

Akreditif türleri, ödeme şekillerine ve özelliklerine göre iki grupta incelenmektedir. Ödeme şekillerine göre akreditif türleri, ödeme vadelerine ve ödemenin durumuna göre farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Özelliklerine göre akreditifler ise akreditiflerin uygulama şekillerine ve özelliklerine göre belirlenmektedir. Taraflar içinde buldukları durum, karşı firmanın ve ülkesinin durumu gibi şartları gözönünde bulundurarak kendileri için en uygun akreditif türünü seçmektedir.

Ödeme Şekillerine Göre Akreditif Türleri

a) Vesaik İbrazı Karşılığında Ödemeli Akreditif (At Sight L/C)

Akreditife ilişkin vesaikin, akreditif vadesi içinde ve akreditif şartlarına uygun bir şekilde hazırlanarak akreditifte belirlenmiş ödeme yerine göre teyit bankasına veya amir bankaya ibraz edilerek tahsilatın gerçekleştirilmesi şeklindeki akreditif türüdür. Genellikle ihracatçı(lehdar) açısından tercih edilen amir bankadır. Bunun nedeni, teyit bankasına ibraz edilmesi halinde, vesaiklerin amir bankaya gönderilmesi, kabul edilmesi ve bedelin ihbar bankasına gönderilmesi işlemlerinin beklemek zorunda kalınmasıdır.

b) Vadeli Akreditif (Yükleme Tarihi veya Vesaik İbrazından Belirli Bir Süre Sonra Ödemeli Akreditif) (Deferred Payment L/C)

Vesaikler akreditif koşullarına uygun bir şekilde ibraz edildikten sonra, bedelin akreditifte belirlenmiş süre sonunda ihracatçıya ödenmesini öngören akreditif türüdür. Bu akreditif şekli ile ithalatçı, mal bedelini mallar gümrüğe geldikten sonra veya ithali gerçekleştikten sonra ödeme şansına sahiptir. Bankalar bu vadede devreye girmekte ve ödeme yükümlülüğü doğmaktadır. Başka bir ifadeyle vadeli akreditif ile akreditif metninde açıkça belirtilmek koşuluyla müşteriye bir tür kredi açılmaktadır. Belirli bir vade tanınan müşteriden mal bedeli bu vade sonunda tahsil edilmektedir.

c) Kabul Kredili Akreditif (Vadeli Poliçe İle Kullanılan Akreditif) (Acceptance L/C)

Akreditif şartlarına uygun olarak hazırlanmış vesaikin ibrazı sırasında lehdarın durumuna göre amir banka veya muhabir banka üzerine vadeli poliçe tanzim edilmesini ve bu poliçenin (draft) kabul edilip vadesinde ödenmesini öngören akreditif türüdür. Satıcı, poliçenin vadesine kadar bekleyip, vadesinde muhattap bankaya ibraz edebileceği gibi, vadesinden önce bankada açık piyasada iskonto da ettirebilir.

Kabul Kredili akreditiflerde, poliçe kabulü veya aval verilmesi durumlarında bankaların akreditiften doğan yükümlülükleri sona ermekte ve yükümlülük kaynağı poliçe olmaktadır.

d) İştirah Akreditif (Negotiable L/C)

İştirah işlemi için belirlenmiş ve yetkilendirilmiş banka tarafından poliçe(ler)in ve/veya vesaikin değerinin verilmesini öngören bir akreditif türüdür. Diğer bir ifadeyle iştirah bankası poliçe(leri) ve/veya vesaiki satın almaktır.

Akreditifin hem teyitli hem iştirah karşılığında ödemeli olması durumunda, ihracatçı bankası, şartlara uygun vesaik vermişse, değerini ihracatçıya öder. Ancak akreditif teyitsizse, ihracatçının bankası bedeli ihracatçıya yine öder ancak ihracatçıya kredi açmış olur. Yani vesaiklerde amir banka tarafından rezerv bulunup rambursman işlemi gerçekleşmezse, ihracatçıya ödenen vesaik bedeli faiziyle geri tahsil edilir.

Özelliklerine Göre Akreditif Türleri

a) Kabili Rücu (Dönülebilir) Akreditif (Revocable L/C)

Dönülebilir akreditif, lehdara önceden haber vermeksizin herhangi bir anda amir banka tarafından değiştirilebilen veya iptal edilebilen bir akreditif türü olarak tanımlanmaktadır. Dönülebilir bir akreditifte değişiklik yapma hakkı, amir bankaya ait olup, banka bu hakkını ithalatçıya danışmadan kullanabilmektedir.

Amir banka, iptal veya değişikliklerden önce görünüş olarak akreditif şartlarına uygun olarak hazırlanan vesaiki teyit/görevli/iştirah bankasının kabulü ve bedeli ödemesi halinde bu bankanın ödemesini karşılamak zorundadır. (ICC 500 m.8/b)

Dönülebilir akreditife, özelliği nedeniyle bankalar teyitlerini eklememektedirler. Ayrıca lehdara güven vermemeleri açısından uygulamada fazla kullanılmamaktadırlar. Ancak bazı durumlarda dönülebilir bir akreditife ihtiyaç duyulabilmektedir. Ödemenin, alıcının malı kontrolünden sonra yapılacağı parti parti sevkiyatlarda, malların belirlenen kaliteye uymaması olasılığına karşı ithalatçının diğer sevkiyatları önlemek için akreditifi iptal etmek istediği, ithalatçının piyasa şartlarına sipariş verdiği durumlarda, siparişi iptal etmek istediğinde kredi limitini boş yere bağlı tutmak istemediği durumlarda dönülebilir akreditif tercih edilmektedir. Ayrıca ithalatçının başka ülkelerde çalıştırdığı elemanlar için akreditif açması halinde, memnun kalmadığı elemanların maaşlarını ödememek için de dönülebilir akreditifi tercih edebilmektedir.

b) Gayri kabili Rücu (Dönülemez) Akreditif (Irrevocable L/C)

Bu akreditif türü tarafların karşılıklı onayı olmadan iptal edilip değiştirilemeyen bir akreditif türü olarak ifade edilmektedir.

Dönülemez bir akreditifte amir bankanın yükümlülüğü kesindir. Amir banka akreditif şartlarına uygun vesaikin ibrazı halinde, vade tarihlerinde ödeme yapmak, üzerine çekilen poliçeleri kabul veya iştirah etmek durumundadır. Dönülemez akreditifte lehdar, akreditif şartlarına uygun olarak malları sevk ettiğinde parasını alacağından emin olmaktadır. (ICC 500 m.9/a)

Özetle dönülemez akreditif iki konuda garanti vermektedir. Bunlardan ilki, ithalatçı vesaik bedelini ödemesi dahi amir bankanın ödemeyi gerçekleştireceği, diğeri ise akreditifin şekil ve şartlarının veya tüm akreditifin ihracatçının rızası olmadan değiştirilip iptal edilemeyeceğidir.

Açılan bir akreditif dönülebilir veya dönülemez olarak işlem görmektedir. Akreditif metninde akreditifin hangi türde olacağı açıkça belirtilmelidir. Belirtilmemesi durumunda akreditifin dönülemez olduğu kabul edilmektedir. (ICC 500 m.6/a,b,c)

c) Teyitsiz Akreditif (Unconfirmed L/C)

Teyitsiz akreditif, sadece amir bankanın, lehbara karşı ödeme, kabul veya iştirah taahhüdünde bulunduğu bir akreditif türü olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle teyitsiz akreditif, muhabir bankanın ihracatçıya karşı hiçbir ödeme yükümlülüğünün bulunmadığı, sadece gelen akreditif ihbar edip doğruluğunun kontrolünden sorumlu olduğu bir akreditif türü şeklinde belirtilmektedir.

Teyitli akreditife göre, teyit komisyonu olmadığından daha az masraflıdır. Bu nedenle ithalatçılar tarafından tercih edilmektedir.

d) Teyitli Akreditif (Confirmed L/C)

Teyitli akreditif, açılan bir akreditife ihbar bankasının, amir bankanın talebi üzerine teyidini eklediği akreditif türüdür. Bu durumda akreditif şartlarına uygun vesaiklerin belirtilen süre içinde ibraz edilmesi halinde mal bedeli hemen veya vadeli ise vade sonunda alınabilmekte, kabul kredili ise, bankasından kabul alabilmekte veya iştirahli ise vesaikin değerini tahsil edebilmektedir. (ICC 500 m.9/b)

Bir bankanın akreditife teyidini eklemesi, amir bankayla aynı derecede sorumluluk taşıdığını göstermektedir. Başka bir deyişle teyidini ekleyen ihbar bankası, ihracatçıya karşı amir banka görevini görmektedir.

Açılan bir akreditifte teyit konusunda herhangi bir bilgi yer almıyorsa akreditif teyitsiz olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle teyit eklenmesi durumunda, bunun akreditif metninde açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

e) Rotatif / Döner Akreditif (Revolving L/C)

Döner akreditif, bir akreditifin şartlarının gerektirdiği şekilde tamamının veya belirli bir miktarının, herhangi bir değişiklik yapılmaksızın eski miktar dahilinde yenilediği bir akreditif türü olarak tanımlanmaktadır. Bu akreditif şekli genellikle aynı cins malı partiler halinde tek bir ihracatçıdan ithal eden ithalatçılar tarafından tercih edilir. Söz konusu yenileme ile, ihracatçı her parti mal için akreditif açılmasını beklemeden üretimini yapabilmekte ve ihracatını gerçekleştirebilmektedir. İthalatçı ise her defasında akreditif açma formalitesinden ve toplam ithalat bedelini ilk aşamada bağlama zorunluluğundan kurtulmaktadır.

Rotatif akreditiflerle iki şekilde karşılaşılabilir ;

- i. Değeri (Meblağ) ile Sınırlı Rotatif Akreditif : Aynı miktardaki meblağ kadar ve aynı şekilde yeniden kullanım imkanı veren rotatif akreditif türü olup, toplam bedeli akreditif

şartlarında belirtilerek, ulaşılabilecek maksimum yüksek tutar ile işlem sınırlandırılmaktadır.

- ii. Zaman ile Sınırlı Rotatif Akreditif : Belirli bir dönemde periyodik sürelerle belirli miktarının lehdar tarafından çekilmesiyle yenilenen rotatif akreditif türüdür. “Kümülatif ve Kümülatif Olmayan” olmak üzere iki şekilde karşılaşılmaktadır. Kümülatif rotatif akreditif türünde ilk dönemlerde kullanılmayan miktarlar, takip eden dönemlere eklenir. Kümülatif olmayan rotatif akreditif türünde ise belirlenen dönem içinde kullanılmayan akreditif tutarı geçerliliğini yitirir ve akreditif bu tutarlar kadar eksik gerçekleşir.

f) Devredilebilir Akreditif (Transferable L/C)

Devredilebilir akreditif, lehdarın hak ve sorumluluklarını, bir veya birden fazla lehdara (ikinci lehdar) devrine imkan veren bir akreditif türü olarak tanımlanmaktadır.

Devir işlemleri, akreditif tutarı, malın birim fiyatı, sigorta oranı, akreditif ve yükleme vadeleri konularındaki değişiklikler hariç, asıl akreditifte yer alan şartlar altında gerçekleşmektedir.

Devredilebilir akreditiflerde devir işlemi aksi belirtilmediği sürece sadece bir kez yapılmaktadır. Yani akreditifin ikinci lehdara devri gerçekleştikten sonra ikinci lehdar veya lehdarların isteği üzerine üçüncü bir lehdara devri sözkonusu olmamaktadır. Bununla birlikte ikinci lehdarın isteği ile ilk lehdara tekrar devir yapılabilmektedir. İlk lehdardan tekrar devir sözkonusu olacaksa, bu konu akreditifte açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

g) Karşılıklı Akreditif (Back to Back L/C)

Birbirinden bağımsız iki farklı akreditif işleminden oluşan ve ilk akreditif lehdarının ikinci akreditifin amiri olduğu bir akreditif türü şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tür akreditifler genellikle lehine akreditif açılan ilk lehdarın üretici olmadığı, aracılık yaptığı durumlarda kullanılmaktadır. Transit ticarete aracı firma, hem ithalatçı hem de ihracatçı durumunda bulunduğundan, mal satışı yapacağı ülkede, lehine açılmış olan akreditifi teminat göstererek mal alacağı ülkedeki firma lehine bir akreditif açabilmektedir. Açılan akreditiflerden ilki ihracat akreditifi, ikincisi ise ithalat akreditifi niteliğinde olmaktadır. Ancak açılan ikinci akreditif, karşılık gösterilerek açıldığından, karşılıklı akreditif adını almaktadır ve sözkonusu belgelerin çok az farklarla ihracatçı akreditifi ile aynı olması gerekmektedir.

h) Kırmızı Şartlı Akreditif (Red Clause L/C)

Kırmızı şartlı akreditif, malların sevkinden ve vesaiklerin bankaya ibrazından önce lehdara avans niteliğinde bir ödemenin yapılmasına imkan veren akreditif türü olarak tanımlanmaktadır. Avans ödemesi, ihbar veya teyit bankasınca, teminat aranmadan, makbuz veya benzeri belgeler karşılığında yapılmaktadır. Verilen avans, malların sevkinden sonra ödemeyi yapan ihbar veya teyit bankası tarafından yapılacak ödmeden kesilmektedir. Eğer ihracatçı yüklemeyi gerçekleştiremezse ve avansı geri ödemezse, ihbar veya teyit bankası amir bankadan bedelin faizi ile geri ödenmesini istemekte, amir bankada aynı şekilde ithalatçıdan talepte bulunmaktadır.

Bu akreditife kırmızı şartlı denilmesinin nedeni, ilk uygulandığı tarihlerde avans ödeme şartının akreditif metninde dikkat çekmesi için kırmızı mürekkeple yazılması şeklinde açıklanmaktadır.

1) Yeşil Şartlı Akreditif (Green Clause L/C)

Kırmızı şartlı akreditifler gibi, vesaiklerin ibrazından önce avans kullanma imkanı sağlayan bir akreditif türü olan yeşil şartlı akreditiflerde, kırmızı şartlı akreditiflerden farklı olarak, malların depolandığını ve mal mülkiyetinin bankaya devredildiğini gösteren ambar teslim makbuzları bankaya verilerek akreditif tutarının tamamı veya bir kısmı olarak peşin ödenecek avanslar garanti altına alınmaktadır. Yeşil şartlı akreditifler, amir banka lehine, akreditif kullanıcısı tarafından teminat verilmediği kırmızı şartlı akreditiflerde firmanın riskini en aza indirmek için kullanılmaktadır.

Kırmızı şartlı ve yeşil şartlı akreditiflerin ana amacı, ihracatçının ithalatçı tarafından finanse edilmesine imkan sağlamaktır. Bazı durumlarda ihracatçının ülkesindeki kredi faiz oranları, ithalatçının ülkesinden daha yüksek olabilmektedir. Böyle durumlarda bu tür akreditif ile ihracatçılara düşük maliyetli fon aktarımı yapılabilmektedir.

i) Garantili Akreditif (Stand-by L/C)

Bu tür akreditifler daha çok bir garanti gösterme aracı olup, amirin sözleşmedeki yükümlülüklerini lehdara karşı yerine getirmemesi durumunda, akreditif bedelinin lehdara amir banka tarafından ödeneceğini garanti eden bir teminat mektubu olarak kullanılmaktadır. Ödeme, belirli bir yükümlülüğün yerine getirilmediğini ispat eden bir evrakın amir bankaya lehdar tarafından ibraz edilmesiyle gerçekleşmekte, daha sonra amir banka ödediği tutarı amirden talep etmektedir.

Stand-by akreditifler, lehdar adına düzenlenmekte ve doğrudan veya ülkesindeki bir banka aracılığıyla gönderilmektedir. Diğer akreditifler, bir işin yapılması karşılığında açılıp uygun vesaik ibrazında ödeme yapılmasını gerektirirken, stand-by akreditifler antlaşma şartlarının yerine getirilmemesi durumunda kullanılmaktadır. Teminat mektubu niteliğinde olan bu akreditiflerde, antlaşma şartları yerine getirildiğinde herhangi bir ödeme yapılmamaktadır.